

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Визначено та обґрунтовано основні пріоритети та напрями інноваційного розвитку України та необхідність розробки інноваційної моделі розвитку регіонів держави

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток регіонів, вирівнювання регіональних деформацій та запровадження єдиних соціальних стандартів, гарантованих державою є головними завданнями регіональної політики держави, незалежно від ступеня її розвитку. У цій ситуації важливо як на науковому, так і прикладному рівні дослідження виступає проблема побудови інноваційної моделі розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серйозні дослідження проблеми інноваційного розвитку регіону, обґрунтування стратегій їх розвитку знайшли своє відображення у працях таких фахівців, як О. Амоша, Р. Акбердін, Ю. Бажал, А. Власова, А. Гальчинський, М. Гаман, О. Лапко, С. Покропивний, З. Румянцева, Н. Саломатін, В. Семіноженко, С. Тарасенко та інших.

Мета дослідження. Аналіз процесу структурного вдосконалення регіональної економіки та пропозиції щодо створення інноваційної моделі розвитку регіону.

Викладення основного матеріалу. Регіони України є складовими великої соціально-економічної системи країни. Саме тому програма відродження національної економіки повинна виходити з програм реанімації економік кожного, окремо взятого регіону.

Існуючі моделі управління регіоном на даний час, практично не здатні виконувати функції управління в такій специфічній галузі ринкової економіки, як інноваційна діяльність. Нова модель інноваційного

розвитку регіону повинна іманентно вplestись в існуючі схеми здійснення державної політики у регіоні, внести нові методи управління українською економікою, створити цілісний інноваційний комплекс, що стане науково-дослідним полігоном для впровадження інновацій як у промисловому комплексі, так і в інших сферах соціально-економічного життя регіону.

Першочерговим завданням розбудови інноваційно спрямованої моделі розвитку є впровадження структурних змін у реальному секторі економіки. Галузі та регіони повинні отримати від держави орієнтири наступних інституційних змін і надати відповідний імпульс підприємствам для опрацювання середньо- та короткострокових програм модернізації своїх виробництв.

Відсутність науково обґрунтованої методології визначення пріоритетних напрямів використання ресурсів і незалежної професійної науково-технічної експертизи, є серйозною проблемою вітчизняного суспільства, що призводить до розпорошення бюджетних коштів і зниження загальної ефективності їх використання.

Підсумовуючи викладене можна запропонувати схему оцінювання інвестиційної привабливості галузей (див. рис. 1).

Провідним напрямом інституційних змін у процесі переходу України до інноваційного розвитку повинно стати поліпшення інвестиційного клімату та всебічне стимулювання відтворення національного капіталу й інвестиційних процесів. Через значну обмеженість *інвестиційних ресурсів*

існує нагальна потреба в цілеспрямованому сприянні їх концентрації. З цією метою пропонується здійснювати:

– узгодження грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики із завданнями інвестиційної стратегії;

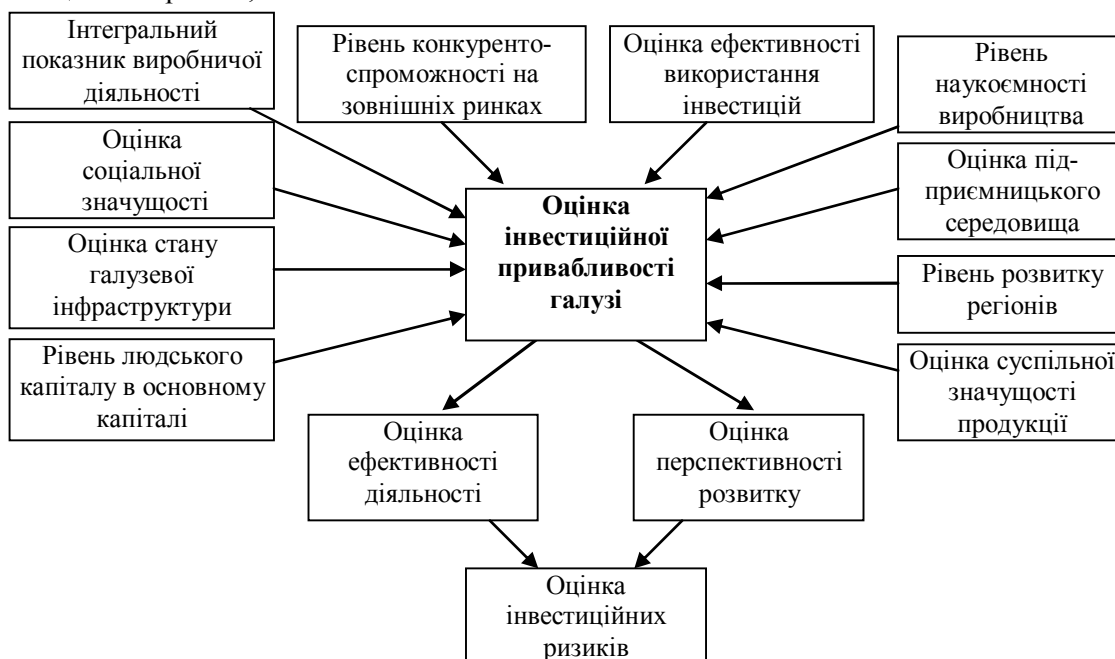

Рис. 1. Схема оцінки інвестиційної привабливості галузей

– заохочення надання комерційними банками кредитів під інвестиційні проекти, які передбачають інноваційну діяльність;

– забезпечення прозорості процесів надання податкових стимулів інноваційній діяльності, надання допомоги в одержанні належних пільг і відстрочок, введення податкових канікул на час повернення підприємством інвестиційного кредиту;

– надання правової та методичної допомоги під час утворення малих підприємств, насамперед інноваційного спрямування, сприяння іншим формам недержавного інвестування заощаджень і самозайнятості населення, спрямованим на активізацію інноваційної діяльності та розвиток людського капіталу в суспільстві;

– проведення широкої роз’яснювальної та пропагандистської роботи щодо формування ідеології інноваційного інвестування як вкладання в майбутнє держави, престижності та економічної вигідності інноваційної діяльності, пропаганда досвіду найбільших і найуспішніших національних інвесторів.

– стимулювання капіталовкладень у реконструкцію, оновлення і створення інфраструктури виробництва;

Реалізація конкретних завдань інноваційної стратегії вимагає насамперед чіткого визначення методології її побудови, від якої залежить логіка та послідовність застосування безпосередніх інструментів реалізації стратегії. До них, на наш погляд, необхідно віднести наступні:

1. Підтримку впровадження (дифузії) інновацій шляхом їх копіювання через купівлю патентів і технологій за кордоном з метою подальшого самостійного удосконалення. Такий шлях має переваги, але призводить й до серйозних макроекономічних проблем. Головною з них може стати перехід розвитку економіки країни на рейки так званого “наздоганяючого розвитку”, який поставить країну перед необхідністю постійних витрат на закупівлю все нових і нових технологій, відволікаючи значні кошти за рахунок скорочення соціальних та інших важливих витрат.

2. Підтримку іноземної високотехнологічної експансії з метою інтеграції в передові транснаціональні корпорації та отримання таким чином ефекту копіювання передових технологій, підвищення кваліфікації трудових ресурсів. Такий шлях ставить економіку України у залежність від іноземного інвестування, призводить до значного відтоку прибутків з країни. На нашу думку, експансія іноземного капіталу в цілому приносить національній економіці в стратегічній перспективі більше переваг, ніж втрат лише в разі збалансованого іноземного інвестування, тобто присутності українського капіталу в економіках країн походження іноземних інвестицій.

3. Підтримку “точок зростання”, тобто тих галузей чи підприємств, які досягли певних успіхів у науково-технічних розробках, мають людський та інфраструктурний потенціал для ефективного інноваційного розвитку та здатні через свої масштаби стати “локомотивами” зростання, тобто можуть спонукати до розвитку суміжні галузі, споріднені виробництва та наукові дослідження і, зрештою, визначити спеціалізацію України на міжнародних ринках.

З огляду на те, що у світовій практиці підтримки інноваційної діяльності вироблено значну кількість інструментів, за допомогою яких вона актуалізується, можливо запропонувати наступні напрями державного сприяння.

1. Фінансова підтримка інноваційних процесів:

– безпосереднє фінансування створення нових високотехнологічних галузей, наукоємних виробництв і наукових центрів, що визначаються шляхом конкурсного відбору, науково-дослідницьких програм;

– надання безпроцентних чи пільгових позик і грантів, державне замовлення на інноваційні продукти;

– компенсація витрат за рахунок державного бюджету для визначених галузей, виробництв чи технологічних процесів.

2. Фіскальні пільги для інноваційних структур:

– зниження ставок або звільнення від податку на прибуток підприємств, податковий кредит інноваційним підприємствам;

– звільнення від деяких видів відрахувань до бюджету;

– відстрочка сплати імпортного мита чи звільнення від його сплати в разі ввезення товарів для реалізації певних інноваційних проектів;

– пільгова амортизація для фірм, визначених як інноваційні.

3. Інші правові, економічні та політичні інструменти підтримки інновацій в інфраструктурних сферах.

– удосконалення законодавства про авторське право, патентних відносин, введення системи сертифікації і стандартів, що заохочує споживання інноваційних товарів, товарів харчування високої якості, нових медичних, будівельних, телекомунікаційних, рекреаційних, туристичних, транспортних послуг тощо;

– розвиток і підтримка системи освіти в країні;

– тимчасовий дозвіл на монополію виробника інноваційних товарів та установ, що впроваджують інноваційні технології, або, навпаки, обмеження монопольного становища, що зменшує витрати становлення нових виробників товарів чи послуг;

– створення державної інформаційної інфраструктури, розширення доступу до інформаційних мереж і банків даних, бібліотек;

– здійснення державного лобювання інтересів українських виробників інноваційної продукції на міжнародному рівні, застосування відповідного торговельного режиму та регулювання валютних курсів.

Інструменти інноваційної політики держави повинні спрямовуватися на дієве стимулювання інноваційної діяльності підприємств, мобілізацію фінансових, матеріальних,

людських та організаційних ресурсів для реалізації завдань інноваційного розвитку відповідно до наведених вище орієнтирів.

У зв'язку з цим важливим є дослідження дієвості інструментів підтримки інноваційної політики у таких сферах, як податкова, бюджетна та регуляторна державні політики.

Інструменти податкової сфери полягають у запровадженні пільгового оподаткування пріоритетних видів інноваційної діяльності. При цьому необхідно забезпечити перехід від надання пільг за належністю до пріоритетних галузей економіки до функціонального принципу, а саме:

– застосування пільг в оподаткуванні прибутку інноваційних підприємств згідно з чинним законодавством;

– звільнення від податків наукових установ, діяльність яких здійснюється за рахунок державного бюджету;

– звільнення від оподаткування коштів, спрямованих на підвищення кваліфікації і перепідготовку наукових кадрів (з прирівнюванням їх до інвестицій у людський капітал);

– звільнення від оподаткування коштів підприємств, які спрямовуються на фінансування наукових досліджень (з прирівнюванням їх до інвестицій в інтелектуальний капітал);

– звільнення від оподаткування коштів комерційних банків, страхових компаній, пенсійних фондів та інших фінансових установ, які інвестуються в інноваційні підприємства, встановлення пільг з оподаткування коштів, отриманих внаслідок цих інвестицій, зокрема диференціювання ставки податку на прибуток комерційних банків залежно від напрямів використання ресурсів, шляхом зниження їх у разі, довгострокового кредитування високотехнологічних проектів, пільгове оподаткування прибутків від страхування інноваційних підприємств тощо;

– надання пільг в оподаткуванні комерційних банків, які здійснюють кредитування інноваційних підприємств, насамперед довгострокове.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що метою реалізації інноваційної моделі інвестиційної політики саме формування інноваційної моделі розвитку регіону. Її можна охарактеризувати як процес структурного вдосконалення регіональної економіки, що досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для зростання обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміцнення конкурентоспроможності економіки регіону та прискорення соціального прогресу в суспільстві.

Серед основних елементів інноваційної моделі розвитку економіки регіону ключове значення мають:

1. Система продукування наукових знань та інновацій. Нова модель організації науки повинна стати менш централізованою і відомчо регламентованою, більш динамічною і залежною від потреб соціально-економічного розвитку. Необхідне раціональне використання встановлених законодавством стимулів розвитку науки та інновацій, збільшення їх фінансування.

2. Система комерціалізації і використання наукових знань та інновацій. Орієнтирами її розвитку є стимулювання венчурних інвестицій, залучення в інноваційний процес заощаджень населення, створення регіональних стандартів стимулювання інновацій, технопарків та інших інноваційних структур.

3. Система освіти, підвищення кваліфікації кадрів. Метою її розвитку є зростання якості робочої сили та ефективності використання освітнього потенціалу регіону, формування інноваційної культури суспільства, заохочення попиту на інновації.

4. Система інформаційного забезпечення інноваційного розвитку. Визначальним є зростання випереджаючими темпами питомої ваги підприємств і організацій, що створюють, обробляють і впроваджують інформацію у всі сфери регіональної економіки.

5. Система управління інноваційним розвитком. Розвиток її повинен передбачати формування науково-технологічних та інноваційних пріоритетів на основі прогнозно-аналітичних досліджень формування сучасної науково-інноваційної інфраструктури та організаційно-економічних структур упровадження інновацій, удосконалення системи обліку і статистики науки та інноваційної діяльності, використання програмно-цільового методу управління.

Важливою умовою реалізації стратегії інноваційного розвитку є переорієнтація регіональної політики з фінансової донорської підтримки окремих підприємств і виробництв на створення привабливих умов і середовища перш за все для інвестування інноваційної діяльності та впровадження інновацій.

Список використаної літератури:

1. *Бажал Ю.М.* Необхідність інноваційної моделі економічного зростання для України // Інноваційна діяльність в системі державного регулювання. – Ч. 1: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Ів.Франк., 1999. – С. 4-6.

2. *Валдайцев С.В.* Формирование инновационной политики в регионах // Вестн. СПбГУ. Сер. 5. – 1995. – Вып. 3. – С. 74-79.

3. *Злупко С.М.* Інноваційно-інвестиційна стратегія регіону в системі загальнонаціональних пріоритетів // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна науково-технічна політика: інноваційний розвиток та інформаційний простір (Щорічник наукових праць). Випуск XVI/НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2000. – С. 16-22.

4. Практика формування программ регионального развития / А. Буряк, В. Никитин, М. Рац. и др. // Регион. Проблемы и перспективы. – Харьков, 1998. – № 1. – С. 58-64.

5. *Семіноженко В.П.* Україна: шлях до постіндустріальної цивілізації. – Харків; Константа, 2005. – 360 с.

6. Управління інноваціями / За ред. А.І. Сухорукова. – К.: “Видавничий дім Комп’ютерпрес”, 2003. – С. 75-77.

ВАКАЛЮК В’ячеслав Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:
– інноваційна діяльність